

Sûfî Perspektif
Kadir ÖZKÖSE*

SIĞINAK

“Hak dostları dualarında Allah’a güven duyup teslim olurlar, O’na duydukları aşk ve özlemi dile getirirler. Onlara ait duaların özü ne dilemek ne de istemektir; sonsuz hamd ve kulluktur. Onların dualarında tevekkül, muhabbet ve şevk birlikte bulunur. Onların istekleri ne cennete gitmek ne de cehennemden kurtulmaktır.”

Gönlünde derdi olan herkes, derdine muvafık olan şeyi talep etmektedir.¹ Peygamber Efendimizin tavsiyesiyle duayı Rabbimizin icabet edeceğinden emin olarak yapmalıyız. Zira insanın gücü dua kalitesinden kaynaklanmaktadır. Sanat, ilim, düşünce, eylem ve mücadele gibi hayatın üstün başarılarının temelinde dua yatmaktadır. Dua aslında evrenin varlık tesbihinden ibarettir. Kelime anlamıyla akmak, yüzmek ve boşlukta seyretmek manalarına gelen tesbih kavramı; Allah'ı anmak, dua etmek ve zikretmek anlamlarını taşımaktadır. Bir tesbih faaliyeti olan hayat ve oluş ise insanda şuurlu bir hale gelmektedir. Doğrusu dua, şuurlu bir şekilde Yaratıcı ile yakınlaşmaktır. Kur'ân-ı Kerim buna tavî/istekli dua demektedir. İnsan dışındaki varlıkların duası, yani evrensel tesbih faaliyeti ise Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle, kerhî/zorakidir. Elbette insanın faaliyetinin büyük bir kısmı da kerhîdir. Ancak Kur'ân, insandan bunun üstüne çıkmasını istemektedir.²

Filîlî dua ve kavli/sözlü dua olmak üzere iki türlü dua vardır. Niyaz ve yakarışlarımızla Rabbimizden talepte bulunmamız gayet güzeldir, ancak duanın gereklerini yerine getirmek en güzeldir. Yalnız sıkıntı ve ihtiyaç zamanlarında dua edip mutluluk günlerinde bundan vazgeçmek Kur'ân'da kınanmıştır. İnsanı duadan koparan refah ve mutluluk korkunç bir belâdır. İslâm yükleri böylesine bir refahtan Allah'a sığınmışlardır. Duada dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Dua eden kul, korku ile ümit arasında olmalı.
- Dua, kendimiz ve başkaları için hayır dilemek şeklinde olmalı.
- Dua, sırf nefsimiz için olmamalı.
- Dua eden kişi kul haklarından sıyrılmalı.³
- Dua eden kişi duadan önce hata ve kusur-

Dua, ibadetin özüdür.

Dua, ihtiyacın anahtarıdır.

Dua, günahların terk edilmesidir

Dua, günahkârların merdivenidir.

Dua, haberleşmedir.

Dua, günahkârların dilleridir.

Dua, habibe olan iştihak dilidir.

Dua, hayâ diliyle Hak'ka yönelmektir.

Dua, ihtiyaç sahiplerinin serinleticisidir.

Dua, mecbur kalanların sığınağıdır.

Dua, ümitlerin nefes aldırıcı aletidir.

lardan tevbe etmeli, hak sahiplerinin haklarını iade etmeli, helâl rızık ile beslenmeli, doğru sözlü ve bütün gayretini isteğine ve duasına teksif etmeli.

- Dualarımız bizlerde haşyet peyda etmeli, kalblerimizde ağır bir ürperti meydana getirmeli, gönüllerimizde yumuşaklık hâsıl etmeli, bizleri kalbî sükûnete erdirmeli ve bizleri iç refahlığına sevk etmelidir.

- Duada istenilen şey, isteyen kişinin gücü ve kabiliyeti ile münasip olmalıdır. Dua ve niyaz esnasında, isteğinin kabul edileceğine dair ümidi, reddolunabileceği endişesine galip kılarak, Allah'a karşı hüsn ü zannı elden bırakmamalıdır.⁴ Zira kul, duasında mutlaka üç şeyden birini elde eder:

1. Dua sayesinde günahının bağışlanması,
2. Peşin bir mükâfatın alınması,
3. Ahirette karşılığının bulunması.⁵

Babanın çocuğuna duası, oruçlunun duası ve yolcunun duası reddolunmaz.⁶ Allah, yardım etmek istediği kişilere yalvarmak ve münacatta bulunmak meylini nasip eder. Dolayısıyla O'nun için ağlayan göz ve O'nun aşkıyla yanıp kavrulan gönlün mukaddes olduğuna dikkat çekilmiştir. Çünkü gözyaşının döküldüğü yere rahmet nazil olur.⁷ Bizlerin içtenlikle "Allah" deyişimiz, duamızın kabulüne işarettir.⁸ Bu durumu Mevlâna şu şekilde dile getirmektedir:

*"Her an ona Allah'tan yüzlerce mektup, yüzlerce haberci gelsin. Onun bir; "Ya Rabbi!" demesine karşılık, Hak'tan almış kere; "Lebbeyk" (buyur kulum) nidası ulaşsın."*⁹

*"Allah'im! İlâhî yardımının, merhametinin sembolü olan "mâ-i tahûr"u, o tertemiz suyu serp de şu günahkâr dünyanın gaflet, cehalet ve sapıklık ateşi tamamıyla nur kesilsin ve günahkârlar kurtulsun. Allah'im! Bütün denizlerin suyu senin emrindedir. Senin emrine ve fermanına tabidir. Su da senindir, ateş de senindir. Sen dilerse, ateş tath su olur, dilemezsen, su bile ateş kesilir. Allah'im! Bizdeki bu istek de, dua da, senin icadın eseri, zulümden kurtulmamız da senin lûtfun... Bu isteği bize, bizim isteğimiz olmadan vermişsin, bütün mahlûkâtına ihsan hazînelerini açan yine sensin Allah'im!"*¹⁰

Bu beyitlerde su Allah'ın rahmet ve mağfiret denizinin; ateş de kahr ve gazabının sembolüdür. Hakk'ın âb-ı cemâli, hayat ve hoşluk bahşeder, âteş-i celâli ise kahr ve elem verir.

İbrahim b. Ethem'e; *"Allahu Teâlâ, 'Bana dua edin ben size icabet edeyim ve dualarınızı kabul edeyim'* buyurduğu halde, nasıl olur da bizim yaptığımız dualar kabul olmuyor? diye sorarlar. O da; *'Çünkü sizin kalbleriniz sekiz haslet üzerine ölmüştür, onun için dualarınız kabul olmaz, demiş ve bu sekiz hasleti şöyle sıralamıştır:*

1. Allah'ı bildiniz, fakat emirlerine itaat etmemekle, hakkını yerine getirmediğiniz.

2. Kur'ân'ı okudunuz, fakat mucibiyle amel etmediniz.

3. Peygamberi sevdiğinizi iddia ettiniz, fakat sünneti ile amel etmediniz.

4. Allahu Teâlâ *"Şeytan sizin düşmanınızdır, onu düşman ediniz"*¹¹ buyurdu, siz ise dilinizle düşman tanıdınız ama işinizle tamamen ona uydunuz ve isyan ettiniz.

5. Cehennemden korktuğunuzu iddia ettiğiniz halde, bütün kuvvetinizle, işinizle kendinizi cehenneme attınız.

6. Cenneti sevdiğinizi iddia ettiğiniz halde, cennet için hazırlanmadınız.

7. Sabahleyin kalkınca kendi kusurunuzu ortaya attınız ve başkalarının kusuru ile meşgul oldunuz. Bu suretle Rabbinizi kızdırdınız, nasıl duanız kabul olsun." der.¹²

Hak dostları duanın kabul olunduğu zamanları ise şu şekilde sıralamaktadır: Namazdan sonra, Cuma hutbesinden sonra, ezan-ı Muhammedî'nin bitiminde, gece yarılarında, kandil gecelerinde, Kadir ve Bayram gecelerinde, muharebe esnasında yapılan dualar.¹³

Hak dostları dualarında Allah'a güven duyup teslim olurlar, O'na duydukları aşk ve özlemi dile getirirler. Onlara ait duaların özü ne dilemek ne de istemektir; sonsuz hamd ve kulluktur.¹⁴ Onların dualarında tevekkül, muhabbet ve şevk birlikte bulunur. Onların istekleri ne cennete gitmek ne de cehennemden kurtulmaktır.¹⁵

Kulluğumuzun Beyanı Dua

Kulluk teslimiyet ve samimiyettir. Kulluğumuza riya, gösteriş, şekil ve merasim egemen olmamalıdır. Kulluğumuzun beyanı olan dualarımız da iştihak ve teslimiyetimizin sesi olmalıdır Zira kabule en yakın dua hal duasıdır. Avamın duası sözleri, zahitlerin duası filleri, âriflerin duası ise hâlleri ileler. Duanın hayırlısı, üzüntülerin

dalgalandırıldığı duadır. Mübtedilerin dilleri dua eder. Âriflerin dilleri ise duadan lâl-u ahrestir.

Dualarımız merasime büründüğü, şekil ve gösterişten ibaret olduğu zaman bir anlam ifade etmez. On dokuzuncu yüzyılda Eşrefiye tarikatının en meşhur şeyhlerinden ve Reisülmeşâyih Üftâde Dergâhı şeyhi Safiyyüddin Efendi (ö.1290/1873)'nin tavrı bu durumun en güzel örneğidir. O dönemde Bursa'ya gelen valiler mutlaka dergâhına gider, duasını alır, şehirde icra edilen hafızlık, hattatlık, gibi merasimlerde mutlaka duaguluk yaptırılmış. Sultan Abdülaziz'in Bursa'ya gelişlerinde okunacak duanın bir sureti vali tarafından istenince "Biz öyle programlı dua bilmeyiz, bizim duamız zuhurata tâbidir. Program gereğince dua edecek diğer bir zata müracaat buyrulsun" diyerek bunu reddetmiştir.¹⁶

Özetle bir kimsenin Allah'a yakarması, Rabbinin yüceliğini, kendisinin de kulluk ve acziyetini idrak etmesinin bir tezahürüdür. Bu sebeple, kulun dua ve yalvarışı, Allahu Teâlâ'nın rızasını ve hoşnutluğunu celbetmektedir. Allah'a dua etmekten ve yalvarmaktan ancak gururlu, kibirli, kendini beğenmiş ve cahil kimseler yüz çevirirler. Kulun dua ve yakarışındaki içtenlik ve samimiyet, onun manevî derecesi ve idrak seviyesinin bir göstergesidir. Zira Allahu Teâlâ, duasız bir kul istemediğini şu şekilde bildirmektedir:

*"(Ey Resûlüm!) De ki: Sizin dua ve niyazlarınız olmadıktan sonra, Rabbim size ne diye değer versin?..."*¹⁷

Müşrikler Uhud gazvesinde hezimete uğrayıp giderken Peygamber Efendimiz, ashabına; *"Saf olunuz, Rabbime dua ve senada bulunayım!"* buyurur. Ashab-ı kiram Allah Rasulünün arkasında saf olurlar. Peygamber Efendimiz şöyle dua eder:

"Allah'ım! Bütün hamd ve senalar Sana aittir! Allah'ım! Senin açıp yaydığım dürecek yok, senin dürdüğünü de açıp yayacak yok! Senin saptırdığım doğrultacak yok, Senin doğrulttuğunu da saptıracak yok! Senin vermediğini verecek yok, Senin verdiği de engelleyecek yok! Senin uzak-

laştırdığım yaklaştıracak yok, Senin yaklaştırdığımı da uzaklaştıracak yok!

Allah'ım! Rahmet ve bereketini, fazl u keremini üzerimize saç! Allah'ım! Senden asla değişmeyecek ve hiçbir zaman zâil olmayacak ebedî nîmetler isterim. Allah'ım! Senden yoksulluk gününde nimet, korkulu günde emniyet dilerim! Allah'ım! Bize hem verdiklerinin hem de vermediklerinin şerrinden Sana sığınırım!

Allah'ım! İmanı bize sevdin, gönüllerimizi onunla ziynetlendir! Bizi küfür, azgınlık ve isyandan nefret ettir! Din ve dünya için faydalı olan şeyleri bilenlerden, doğru yola erenlerden eyle!

Allah'ım! Bizi Müslüman olarak öldür, Müslüman olarak yaşat! Şeref ve haysiyetimizi yitirmeden, fitnelere maruz kalmadan salihler zümresine ilhak eyle!

*Allah'ım! Senin peygamberlerini yalanlayan, insanları Senin yolundan alıkoyan kâfirler güruhunu kahreyle! Onların üzerine musibetini ve azabını indir. Allah'ım! Kendilerine kitap verilen kâfirleri de kahreyle. Ey hak ve gerçek olan İlâh! Âmîn!"*¹⁸

Dipnot

* Doç. Dr.

- 1 Ali b. Osman Hucvîrî, *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, haz. Süleyman Uludağ, İstanbul 1996, II. baskı, Dergâh Yayınları, s. 82.
- 2 Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*, İstanbul 1989, s. 336.
- 3 Öztürk, *Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*, s. 337-350.
- 4 İrfan Gündüz, *Gümüşhanevî Ahmed Ziyâüddîn (KS) – Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarikatı*, Seha Neşriyat, İstanbul 1984, s. 112.
- 5 Öztürk, *Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*, s. 337-350.
- 6 İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd Rasûlullah (S.A.V.)'in Yolunda*, çev. Şükri Özen, İklim Yayınlar, İstanbul 1988, c. II, s. 67.
- 7 Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî*, çev. Velede İzbudak, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, MEB Yayınları, Ankara 1998, c. I, b. 820-821.
- 8 Michaela Mihriban Özelsel, *Kalbe Yolculuk -Alman Psikologun Hac Günüğü ve Bir Manevi Uyanışın Hikâyesi-*, ter. Seda Çiftçi, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2003, s. 166-167.
- 9 Mevlânâ, *Mesnevî*, çev. Velede İzbudak, c. I, b. 1578.
- 10 Mevlânâ, *Mesnevî*, çev. Velede İzbudak, c. I, b. 1334-1338.
- 11 35/Fatır, 6.
- 12 İmam Gazali, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, ter. Ahmet Serdaroglu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, c. III, s. 88.
- 13 Mehmed Zahid Kotku, *Mü'minlere Vaazlar*, Seha Neşriyat, İstanbul 1991, c. I, s. 13.
- 14 Annemarie Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, ter. Ender Güral, Ankara 1982, s. 147.
- 15 Annemarie Schimmel, *İslamın Mistik Boyutları*, çev. Ergun Kocabiyik, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 1999, s. 164.
- 16 Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İnsan yayınları, İstanbul 2003, s. 368.
- 17 25/Furkân 77.
- 18 Ahmed bin Hanbel, *e-Müsned*, İstanbul 1992, III/424; Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed bin Abdillâh en-Neysâbüri, *Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Beyrut 1990, I/686-687; III/26.